Virgil Nestorescu

NOTE ETIMOLOGICE

Barab*ы*n s. n. (Dâmbovița) „basma” nu are etimologie în DELR I. Fără a avea siguranța unei explicații pe deplin satisfăcătoare, presupunem că reprezintă un împrumut al unui termen bulgăresc dialectal, care denumeşte o basma cu un imprimeu special, numit **бербы ны** „țesătură colorată diferit”, cunoscută sub numele compus *кърпа с бербыны*, cunoscut în graiurile bulgare din Banat (Barbolova, *Имена*, p. 41). Forma cuvântului a rezultat în urma unui proces metonimic, detaliul definitoriu **бербы ны** fiind reținut ca denumire propriu-zisă de „basma”. Este adevărat că adaptarea fonetică prezintă unele dificultăți, dar credem că acestea nu pot înlătura etimologia propusă.

Bar*a*n s.n. inserat în DGDS I, p. 65 ca regionalism din Dobrogea (Tulcea) cu sensul „bucată de lemn pe care se înfăşoară frânghia care leagă năvodul de barcă”. Cuvântul este împrumutat din graiurile lipoveneşti din Delta Dunării, anume **баран** „idem” (propriu înseamnă „berbec”), pe care autorul acestor note l-a întâlnit în cursul unor anchete dialectale în graiul din Sviştovca, moştenit ca şi alți termeni pescăreşti din graiurile velicoruse de sud (V.I. Daľ, vol. I).

B*â*cniță s.f. (Olt.) „cursă de prins şobolanii” are etimologie nesigură în DELR I, indicându-se înrudirea probabilă cu verbul bulgăresc **бъкна (**perfectiv al lui **бъкам)** „a atinge, a lovi”. Trimiterea la acest verb ridică în primul rând o problemă de principiu, deoarece însuşi etimonul este discutabil: cuvântul este autohton sau împrumut din română? Potrivit BER I, p. 98 are origine neclară, dar după alți autori este un vechi împrumut al rom. *a băga* (Georgiev, *Въпроси*, p. 12; Osman-Zavera, *Raporturi*, p. 51; Nestorescu, *Contacte*, p. 31). Acest punct de vedere este justificat de larga sa răspândire în graiurile bulgăreşti de nord (nord-est sau nord-vest), după cum se arată în BER I, adică acolo unde se înregistrează şi cele mai multe împrumuturi din română (Nestorescu, *op. cit.*, p. 94).

Adevărata problemă ce se pune este că prin formularea vagă a înrudirii lui *bâcniță* cu bg. *бъкна* se încalcă normele de formare a cuvintelor în română. În primul rând, pe plan semantic se admite o falsă legătură între sensul „cursă pentru şobolani” şi semnificația verbului bulgăresc „a lovi. a atinge”, câtă vreme vorbitorul român nu cunoaşte verbul bulgăresc. În al doilea rând, se trece cu vederea că suf. *-iță* formează diminutive propriu-zise, diminutive afective sau este sufix moțional şi în niciun caz nu poate fi ataşat unei teme care reprezintă un verb din altă limbă, cum se sugerează în DELR I. În concluzie, singura „înrudire” dintre *bâcniță* şi bg. *бъкно* ar putea fi doar probabila origine românească a verbului bulgar, amintită mai sus. În aceste condiții, cuvântul-titlu rămâne fără etimologie.

BDD-A24761 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:19 UTC)

Ber*a*cea s.f. invar. „numele unui joc țărănesc”, inserat fără indicarea regiunii unde este folosit, în DELR I este explicat prin două cuvinte bulgăreşti, anume *берач, берачка*, fără a se ține seama de necesitatea unor precizări privind concordanța formală şi semantică dintre etimon şi cuvântul-titlu. Dacă formal poate fi admisă o oarecare apropiere între acestea, pe plan semantic nu se constată acest lucru, întrucât bg. *берач* înseamnă „culegător de fructe, de alte produse agricole”, iar *берачка* este femininul acestuia. Ambele sunt derivate ale vb. *бера* „a aduna, a acumula, a selecționa, a strânge, a lua, a cuprinde etc.” (cf. BER I, p. 42; DBR) şi nimic nu dă posibilitatea de a se stabili vreo relație între cuvântul românesc şi cele bulgăreşti de mai sus, considerate cu multă uşurință etimoane certe. Ca urmare, soluția etimologică propusă nu poate fi acceptată.

Borci s.f. (bot.; reg.) „ciumăfaie” este inserat în DELR I cu etimologie necunoscută. Din păcate, ca şi în alte cazuri, nu aflăm regiunea unde este cunoscut şi nici glosarul de unde a fost extras. O scurtă examinare a termenilor dialectali cu sensul „ciumăfaie”, înscrişi sub denumirea ştiințifică *Datura stramonium* în dicționarul etnobotanic (*Borza*, p. 57–58**)** ne oferă însă informațiile necesare pentru a stabili etimologia cuvântului-titlu. Am constatat cu surprindere că nu există în toată lista cercetată cuvântul-titlu şi că în schimb apar multe denumiri populare ale acestei plante, fapt care ne obligă să reconstituim cuvântul în forma sa corectă, anume **porci** (pl.), şi să considerăm că **borci** este o grafie suspectă, prezentă probabil în izvorul neindicat de unde a fost preluată.

Iată câțiva dintre termenii botanici care ne-au ajutat să tragem această concluzie: *porc* (Trans., Mold., Buc.), *laur porcesc* (Mold., Trans.) *părul porcului* (Mold.), *mărul porcului*, *porculean* (Munt.), *porculeț*, *purcei*. Ca argument secundar al celor afirmate sunt şi denumirile populare ale fructului de *ciumăfaie*, care de asemenea sunt legate de numele *porc*: rom. *porci*, germ. şi săs. *Schwein* „porc” sau *Stachelschwein* „porc spinos” (*op. cit*., p. 58). În sfârşit, se cuvine să adăugăm că, la fel ca în limba română, şi în unele graiuri ale limbii bulgare se întâlneşte o situație similară: pentru *ciumăfaie* există câteva denumiri derivate din *свиня* „porc”: *свине*, *свинке*, *свинок* (MBR, p. 152).

Cod*o*lă s.f. (rar, în Dobrogea) este înregistrat ca termen pescăresc în DGDS I, cu sensul „sfoară cu care se prinde năvodul de barcă”, iar sub forma **cod*u*lă**, mai veche, este inserat fără explicație etimologică în DA şi cu definiția uşor diferită „bucată de frânghie groasă, servind ca frână la năvod”. Este un împrumut al termenului identic din graiurile pescarilor lipoveni sau ucraineni din Dobrogea, anume **код*о*ла**, însemnând „sfoară groasă cu care este prins năvodul de lotcă”, pe care îl au şi graiurile ruseşti de sud (V.I. Daľ, vol. II).

BIBLIOGRAFIE

Barbolova = Zoia Barbolova, *Имената за забрадка в българския език*, Sofia, 1999.
BER I = *Български етимологичен речник*, БАН, 1971.
Borza = Al. Borza, *Dicționar etnobotanic*, Bucureşti, 1968.
Daľ = В.И. Даль, *Толковый словарь живого великорусского языка*, I–IV, Moscova, 1955.

BDD-A24761 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:19 UTC)

DBR	=	Tiberiu Iovan, *Dicţionar bulgar-român*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1994.
DELR	=	*Dicţionarul etimologic al limbii române*, volumul I (A–B), Bucureşti, Editura Academiei Române, 2011.
DGDS I	=	*Dicţionarul graiurilor dacoromâne sudice*, coordonator Maria Marin, de Ion Ionică, Anca Marinescu, Iulia Mărgărit, Teofil Teaha, Bucureşti, Editura Academiei Române, vol. I (literele A–B), 2011.
Georgiev, *Въпроси*	=	Vl. Georgiev, *Въпроси на българската етимология*, БАН, Sofia, 1958.
MBR	=	*Материали за български ботаничен речник*, red. B. Ahtarov, Sofia 1939.
Nestorescu, *Contacte*	=	Virgil Nestorescu, *Contacte lingvistice interbalcanice. Elemente româneşti în limba bulgară*, Bucureşti, 2002.
Osman-Zavera, *Raporturi*	=	Maria Osman-Zavera, *Raporturi lingvistice româno-bulgare. Cuvinte de origine română în graiurile limbii bulgare*, Bucureşti, 2002.

NOTES ÉTYMOLOGIQUES

(Résumé)

Tous les mots envisagés ont caractère dialectal et leur origine est très diverse. L'auteur réfute les solutions étymologiques données aux mots *bâcniță* et *beracea* et d'autre part reconstitue la forme correcte *porci* (*pl*.) du terme botanique inséré en DELR I dans la graphie suspecte *borci*.

Cuvinte-cheie: etimologie, bâcniță, beracea, porci (pl.).

Mots-clés: *étymologie*, *bâcniță* „course de rats", *beracea* „nom d'une danse paysanne", *porci* (*pl*.) „stramoine" (*Datura stramonium*).

Bucureşti, B-dul Al. Obregia, nr. 24

Raluca-Mihaela Nedea

STUDIU ASUPRA DACOROM., AROM. *PĂSTURĂ*. PROBLEME LEXICO-SEMANTICE ŞI DE ETIMOLOGIE (I)

1. INTRODUCERE

Etimologia şi semantismul lexemelor *păstură* din dialectele dacoromân şi aromân prezintă certe dificultăți, pe care ne propunem să le analizăm detaliat în cercetarea de față.

O primă perspectivă asupra termenilor *păstură* din dacoromână şi totodată un necesar şi util punct de pornire în cercetarea noastră ne-o oferă *Dicționarul-tezaur al limbii române*.

BDD-A24761 © 2015 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-06 21:39:19 UTC)